



Взаємозв'язок показників особистісних якостей спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах з їх гендерним типом

Тарасевич О.А.¹, Таран Л.М.¹, Мішин М.В.¹, Окунь Д.О.¹, Кулинич Б.Г.²

¹Харківська державна академія фізичної культури

²Cherkasy State Technological University

Анотація

Мета. Мета: встановити взаємозв'язок показників особистісних якостей спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах з їх гендерним типом.

Матеріал і методи. У дослідженні взяли участь 216 спортсменів віком від 17 до 28 років, серед яких 143 юнаки та 73 дівчини, що є представниками різних спортивних єдиноборств і мають спортивну кваліфікацію від масових розрядів до звання МСМК. Використано такі методи: аналіз і узагальнення наукової літератури та інтернет-ресурсів, анкетування, психологічне тестування, методи математичної статистики.

Результати. У спортсменок маскулінного типу встановлено кореляційні зв'язки гендерного типу з чинниками «стриманість-експресивність» ($r=-0,61$), «боязкість-сміливість» ($r=-0,69$), «жорсткість-чутливість» ($r=0,54$), «загальний рівень інтелекту» ($r=0,56$) та «адекватність самооцінки» ($r=0,51$). У спортсменів маскулінного типу виявлено зв'язок лише з чинником «емоційна нестійкість-емоційна стійкість» ($r=-0,51$). У спортсменок андрогінного типу визначено взаємозв'язки з чинниками «жорсткість-чутливість» ($r=-0,61$), «довірливість-підозрілість» ($r=0,52$), «впевненість у собі-тривожність» ($r=0,56$) та «адекватність самооцінки» ($r=0,60$), тоді як у спортсменів андрогінного типу значущих кореляцій не виявлено. Найбільша частка чинників, що корелюють із гендерним типом, належить до емоційно-вольової сфери (40 %) та комунікативної сфери (30 %). Регресійний аналіз показав сильну лінійну залежність гендерного типу від особистісних якостей у спортсменок маскулінного ($R=0,76$) та андрогінного ($R=0,77$) типів, тоді як у спортсменів ця залежність є помірною або слабкою ($R=0,50$ та $R=0,36$ відповідно). Факторний аналіз дозволив визначити латентні особистісні чинники, що впливають на формування маскулінного та андрогінного гендерних типів.

Висновки. Встановлено, що взаємозв'язок між особистісними якостями та гендерним типом у спортсменів і спортсменок, які займаються спортивними єдиноборствами, має складний багатофакторний характер. У спортсменок виявлено більш виражений зв'язок гендерного типу з психологічними характеристиками порівняно зі спортсменами. Провідне значення в формуванні гендерного типу мають емоційно-вольові та комунікативні чинники.

Ключові слова: спортивна діяльність, психологічні особливості, психологічний профіль атлета, латентні чинники, гендерна ідентичність, маскулінність, андрогінність, фемінінність.

Abstract

Relationship between the indicators of personal qualities of male and female athletes specializing in combat sports and their gender type

O. Tarasevich, L. Taran, M. Mishyn, D. Okun, B. Kulynych

Purpose. Purpose: to establish the relationship between the personality traits of male and female athletes specializing in combat sports and their gender type.

Material and methods. The study involved 216 athletes aged 17 to 28 years, including 143 males and 73 females, representing various combat sports and holding athletic qualifications ranging from beginner-level athletes to International Masters of Sports. The following methods were used: analysis and generalization of scientific literature and Internet resources, questionnaires, psychological testing, and methods of mathematical statistics.

Results. In masculine-type female athletes, significant correlations were found between gender type and the factors «restraint-expressiveness» ($r=-0,61$), «cowardice-courage» ($r=-0,69$), «rigidity-sensitivity» ($r=0,54$), and «general intelligence» ($r=0,51$). In masculine-type male athletes, a correlation was found only with the factor «emotional instability-emotional stability» ($r=-0,51$). In androgynous-type female athletes, relationships were determined with the factors «rigidity-sensitivity» ($r=-0,61$), «trustfulness-suspiciousness» ($r=0,52$), «self-confidence-anxiety» ($r=0,56$), and «adequacy of self-esteem» ($r=0,60$). In androgynous-type male athletes, no significant correlations were found. The largest proportion of factors correlating with gender type relates to the emotional-volitional sphere (40 %) and the communicative sphere (30 %). Multiple regression analysis showed a strong linear dependence of gender type on personality traits in female athletes of masculine ($R=0,76$) and androgynous ($R=0,77$) types, whereas in male athletes this dependence was moderate or weak ($R=0,50$ and $R=0,36$, respectively). Factor analysis made it possible to determine latent personality factors influencing the formation of masculine and androgynous gender types.

Conclusions. The relationship between personality traits and gender type in male and female combat sports athletes was found to be complex and multifactorial. Female athletes showed a more pronounced relationship between gender type and psychological characteristics than male athletes. Emotional, volitional, and communicative factors play a key role in shaping gender type.

Keywords: athletic activity, psychological characteristics, athlete psychological profile, latent factors, gender identity, masculinity, androgyny, femininity.



Вступ

У сучасному спорті, в тому числі і в спортивних єдиноборствах, велика увага приділяється вивченню психологічних особливостей спортсменів, тому що ефективність спортивної діяльності визначається не лише фізичною, технічною, тактичною підготовленістю, а й особистісними якостями атлетів, які впливають на поведінку, мотивацію, емоційну стабільність, здатність до концентрації, стиль взаємодії спортсменів та інше (Балинська, 2022; Індиченко та ін., 2023; Платонов, 2020; Сергієнко, 2008; Соболенко & Корюкаєв, 2024).

Особливо актуальними в теперішній час є дослідження взаємозв'язку особистісних характеристик з гендерним типом особистості, оскільки сучасне суспільство демонструє тенденцію до переосмислення традиційних уявлень про маскуліність, андрогінність і фемінінність. Сучасними дослідженнями доведено, що характер діяльності, якою займається та чи інша людина, її специфіка, впливає та змінює структуру особистості (Мареченко & Ростов 2025; Павлюк & Павлюк, 2025; Приходько, 2020; Тарасевич & Камаєв, 2019; Martinkova et al., 2022; Okun et al., 2024).

У спортивних єдиноборствах, де історично домінували маскуліні риси, участь жінок і розвиток андрогінних характеристик особистості відкривають нові аспекти для наукового аналізу (Таран та ін., 2025). Взаємозв'язок особистісних якостей спортсменів та спортсменок і їх гендерного типу – це складний процес, в якому біологічна стать, соціальні стереотипи і специфіка виду спорту формують унікальний психологічний профіль атлета (Тарасевич та ін., 2020).

Актуальність даного дослідження полягає в необхідності глибшого розуміння того, як особистісні якості формують гендерний тип спортсменів і спортсменок, а також як ці чинники впливають на їхню діяльність у специфічних умовах спортивних єдиноборств.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами та темами. Дослідження проводилося відповідно до ініціативної теми науково-дослідної роботи кафедри олімпійського та професійного спорту Харківської державної академії фізичної культури на 2025-2029 рр. «Історичні, теоретичні та методичні аспекти сучасної системи підготовки спортсменів» (номер державної реєстрації 0124U005127).

Мета дослідження – встановити взаємозв'язок показників особистісних якостей спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах з їх гендерним типом.

Матеріали та методи

До дослідження було залучено 216 осіб віком від 17 до 28 років, серед яких 143 юнаки (середній вік – $19,48 \pm 2,15$ року) та 73 дівчини (середній вік – $19,11 \pm 1,74$ року), які є представниками різних спортивних єдиноборств (дзюдо, самбо, бокс, кікбоксинг, карате, тхеквондо, вільна і греко-римська боротьба, ММА, тайський бокс, рукопашний бій) і мають спортивну кваліфікацію від масових розрядів до звання МСМК, зі стажем занять від 4 до 15 років.

Дослідження проводилося відповідно до Гельсінської декларації. Усі учасники надали усну згоду на проходження опитування. Конфіденційність даних забезпечено шляхом анонімності анкет та використання лише узагальнених статистичних показників.

В результаті дослідження як у спортсменів, так і у спортсменок виявлена переважно більша кількість осіб маскуліного типу (58 % у юнаків, 56 % у дівчат), ніж андрогінного (42 % і 44 % відповідно). Юнаків і дівчат з фемініним типом особистості виявлено не було.

В дослідженні були використані такі методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел та інтернет-ресурсів – для формування теоретичної бази; анкетування – для збору соціально-демографічних даних; психологічні методи – 16-факторний опитувальник Кеттелла (форма С) для виявлення основних властивостей особистості за 16 факторами (А, В, С, Е, F, G, H, I, L, M, N, O, Q1, Q2, Q3, Q4, а також шкала MD – «адекватність самооцінки») та методика С. Бем «Маскуліність/фемінінність» для діагностики гендерного типу (обчислювався індекс IS: маскуліність – $IS < -1$, андрогінність – $-1 \leq IS \leq +1$, фемінінність – $IS > +1$); методи математичної статистики – перевірка нормальності розподілу здійснювалася за допомогою критерію Шапіро-Уїлка, для всіх змінних розподіл не відрізнявся від нормального ($p > 0,05$); кореляційний аналіз – використано параметричний коефіцієнт кореляції Пірсона з обчисленням p -values та 95 % довірчих інтервалів; регресійний аналіз – множинна лінійна регресія з покроковим відбором предикторів, де залежною змінною виступав індекс IS, а незалежними – фактори Кеттелла; факторний аналіз – метод головних компонент з Varimax-обертанням, критерій виділення факторів – $eigenvalues > 1$, поріг факторних навантажень – не менше 0,50. Статистичну обробку проведено з використанням програм IBM SPSS Statistics 26 та Microsoft Excel.

Результати та їх обговорення

Для визначення гендерного типу спортсменів та спортсменок, які займаються спортивними єдиноборствами та встановлення взаємозв'язку з показниками особистісних якостей було проведено кореляційний, регресійний та факторний аналізи.

Використовуючи кореляційний аналіз (коефіцієнт Пірсона після перевірки нормальності розподілу), встановлено зв'язок між особистісними якостями досліджуваних та їх гендерним типом (табл. 1), де наведено лише статистично значущі кореляції ($p < 0,05$).

За даними кореляційного аналізу значного або високого ступеню зв'язків гендерного типу досліджуваних з їх особистісними якостями виявлено не було. Найбільший відсоток чинників, які корелюють з гендерним типом належать до емоційно-вольової сфери – 40 %, до комунікативної сфери належить 30 % чинників, чинник «адекватність самооцінки» складає 20 % і до інтелектуальної сфери належить 10 % чинників.

За даними регресійного аналізу встановлено залежність гендерного типу від особистісних якостей у спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються в різних спортивних єдиноборствах (табл. 2, 3).



Таблиця 1 – Зв'язок особистісних якостей та індексу IS у представників спортивних єдиноборств (за даними кореляційного аналізу)

Гендерний тип	К-сть	Статистична достовірність	F (стриманість-експресивність)	H (боязкість-сміливість)	I (жорсткість-чутливість)	B (заг. рівень інтелекту)	MD (адекватність самооцінки)	C (емоц. стійкість)	L (довірливість-підозрілість)	O (впевненість-тривожність)
Маскулінні дівчата	41	r	-0,61	-0,69	0,54	0,56	0,51	-	-	-
		p	<0,05	<0,01	<0,05	<0,05	<0,05	-	-	-
Андрогінні дівчата	32	r	-	-	-0,61	-	0,60	-	0,52	0,56
		p	-	-	<0,01	-	<0,01	-	<0,05	<0,05
Маскулінні юнаки	83	r	-	-	-	-	-	-0,51	-	-
		p	-	-	-	-	-	<0,05	-	-
Андрогінні юнаки	60	r	-	-	-	-	-	-	-	-
		p	-	-	-	-	-	-	-	-

Примітка. «-» – кореляція статистично не значуща ($p \geq 0,05$).

Особистісні якості: А – «замкнутість-товариськість», В – «загальний рівень інтелекту», С – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість», Е – «підпорядкованість-домінантність», F – «стриманість-експресивність», G – «сприйнятливості до почуттів-висока нормативність поведінки», H – «боязкість-сміливість», I – «жорсткість-чутливість», L – «довірливість-підозрілість», M – «практичність-розвинена уява», N – «прямолінійність-дипломатичність», O – «впевненість у собі-тривожність», Q1 – «консерватизм-радикалізм», Q2 – «конформізм-нонконформізм», Q3 – «низький самоконтроль-високий самоконтроль», Q4 – «розслабленість-напруженість», MD – «адекватність самооцінки»

Таблиця 2 – Показники якості регресійних моделей залежності гендерного типу (IS) від особистісних якостей у спортсменів-єдиноборців

Показник	Маскулінні дівчата (n=41)	Андрогінні дівчата (n=32)	Маскулінні юнаки (n=83)	Андрогінні юнаки (n=60)
R (множинний коефіцієнт кореляції)	0,76	0,77	0,50	0,36
R ² (коефіцієнт детермінації)	0,58	0,59	0,25	0,13
Скоригований R ²	0,52	0,54	0,20	0,08
p-значення моделі	<0,001	<0,001	<0,05	>0,05

Таблиця 3 – Стандартизовані коефіцієнти регресії (β) для значущих предикторів гендерного типу (індекс IS)

Група	Предиктор	β	SE	t	p
Маскулінні дівчата (n=41)	H (боязкість-сміливість)	-0,35	0,11	-3,18	<0,01
	F (стриманість-експресивність)	0,32	0,12	2,67	<0,05
	I (жорсткість-чутливість)	0,27	0,11	2,45	<0,05
	G (нормативність поведінки)	-0,23	0,10	-2,30	<0,05
	MD (адекватність самооцінки)	0,20	0,09	2,22	<0,05
Андрогінні дівчата (n=32)	MD (адекватність самооцінки)	0,66	0,14	4,71	<0,001
	O (впевненість-тривожність)	0,55	0,16	3,44	<0,01
	Q2 (конформізм-нонконформізм)	0,34	0,15	2,27	<0,05
Маскулінні юнаки (n=83)	Q3 (самоконтроль)	-0,35	0,12	-2,92	<0,05
	MD (адекватність самооцінки)	-0,25	0,10	-2,50	<0,05
	C (емоційна стійкість)	-0,25	0,11	-2,27	<0,05
Андрогінні юнаки (n=60)	I (жорсткість-чутливість)	-0,30	0,14	-2,14	<0,05
	C (емоційна стійкість)	-	-	-	>0,05

Примітка. β – стандартизований коефіцієнт регресії; SE – стандартна помилка; t – t-критерій; p – рівень значущості. У таблиці наведено лише предиктори, що увійшли до фінальної моделі. Для андрогінних юнаків модель в цілому не була статистично значущою ($p > 0,05$), тому предиктори мають орієнтовний характер. «-» означає, що змінна не увійшла до моделі.

Особистісні якості: А – «замкнутість-товариськість», В – «загальний рівень інтелекту», С – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість», Е – «підпорядкованість-домінантність», F – «стриманість-експресивність», G – «сприйнятливості до почуттів-висока нормативність поведінки», H – «боязкість-сміливість», I – «жорсткість-чутливість», L – «довірливість-підозрілість», M – «практичність-розвинена уява», N – «прямолінійність-дипломатичність», O – «впевненість у собі-тривожність», Q1 – «консерватизм-радикалізм», Q2 – «конформізм-нонконформізм», Q3 – «низький самоконтроль-високий самоконтроль», Q4 – «розслабленість-напруженість», MD – «адекватність самооцінки»



І у маскулінних ($R=0,76$), і у андрогінних ($R=0,77$) спортсменок, які спеціалізуються в єдиноборствах встановлена сильна лінійна залежність їх гендерного типу від їх особистісних якостей. На підставі цього можна зробити висновок, що у єдиноборок особистісні якості, які формуються в наслідок занять дзюдо, карате, самбо, кікбоксингом, боксом, тайським боксом, тхеквондо, рукопашним боєм, вільною боротьбою, ММА впливають на становлення їх гендерного типу. Щодо спортсменів-єдиноборців з маскулінним ($R=0,50$) і андрогінним ($R=0,36$) гендерним типом, то у них відповідно виявлена помітна і помірною лінійна залежність їх соціокультурної статі від особистісних якостей. Тобто у юнаків вплив особистісних якостей є незначним на формування їх гендерного типу.

У юнаків і у дівчат з маскулінним гендерним типом співпади тільки один чинник, що має вплив на становлення психологічної статі – «адекватність самооцінки». У хлопців і дівчат андрогінного типу взагалі не виявлено збігу таких чинників.

У спортсменок маскулінної і андрогінної гендерної статі співпали чинники «боязкість-сміливість» і «адекватність самооцінки», а у маскулінних і андрогінних спортсменів – тільки чинник «емоційна нестійкість-емоційна стійкість».

За даними регресійного аналізу з'ясовано, що формування маскулінного і андрогінного гендерних типів у єдиноборок більше залежить від чинників комунікативної сфери, а у єдиноборців – від чинників емоційно-вольової сфери (рис. 1).

За даними факторного аналізу визначено приховані чинники із числа особистісних якостей, які мають вплив на формування соціокультурної статі досліджуваних, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах. Для аналізу були відібрані чинники, які є статистично значущими, тобто зі значенням коефіцієнту кореляції більше ніж 0,50.

Факторний аналіз проводився методом головних компонент (РСА) з подальшим Varimax-обертанням. Кількість факторів визначалася за критерієм Кайзера (власні значення $>1,0$). Адекватність вибірок перевірялася за допомогою

критерію Kaiser-Meyer-Olkin (КМО) та критерію сферичності Бартлетта (значення КМО та $p < 0,001$). Поріг факторних навантажень встановлено на рівні 0,50 (табл. 4).

У зв'язку з недостатнім обсягом підвибірки андрогінних дівчат ($n=32$, співвідношення кількості осіб до кількості змінних становить 1,9:1,0 що не досягає рекомендованих 5:1 (Hair et al., 2019), факторну структуру для цієї групи слід інтерпретувати з обережністю; вона має орієнтовний характер і потребує підтвердження на більшій вибірці (рекомендовано $n \geq 85$ для 17 змінних). Для інших груп співвідношення є прийнятним (маскулінні дівчата: 41/17 \approx 2,4:1 – низьке, але допустиме; маскулінні юнаки: 83/17 \approx 4,9:1 – близьке до рекомендованого; андрогінні юнаки: 60/17 \approx 3,5:1 – мінімально прийнятне).

Пояснення чинників здійснено відповідно до методики багатфакторного дослідження особистості по Кеттелу (табл. 4).

Так, у маскулінних дівчат виявлено чотири чинники, які пояснюють 73,78 % сумарної загальної дисперсії: комунікативний (31,15 %), емоційно-вольовий (24,48 %), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (9,69 %) і інтелектуальний (8,46 %). У андрогінних спортсменок встановлено шість латентних чинників, які складають 78,25 % сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (31,89 %), комунікативно-інтелектуальний (15,19 %), інтелектуально-емоційно-вольовий (10,20 %), адекватність самооцінки (8,22 %), емоційно-вольовий (6,77 %) і комунікативний (5,98 %). У єдиноборців маскулінного типу визначено п'ять латентних чинників: комунікативно-емоційно-вольовий (22,76 %), емоційно-вольовий (18,27 %), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (10,00 %), інтелектуально-емоційно-вольовий (7,77 %) і комунікативно-інтелектуальний (6,56 %), які пояснюють 65,36 % сумарної загальної дисперсії. У андрогінних спортсменів було визначено також п'ять чинників, що складають 67,32 % від сумарної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (22,62 %), інтелектуально-емоційно-вольовий (22,22 %), емоційно-вольовий (9,32 %), комунікативний (7,05 %) і комунікативно-інтелектуальний (6,12 %).



Рис. 1 - Відсоткове співвідношення блоків особистісних якостей у представників спортивних єдиноборств (за даними регресійного аналізу)



Таблиця 4 – Результати факторного аналізу особистісних якостей спортсменів-єдиноборців залежно від гендерного типу

Група (n)	Фактори та їх зміст	Факторні навантаження
Маскулінні дівчата (n=41)	F1 (31,15%): Н (боязкість-сміливість), F (стриманість-експресивність), А (товариськість)	0,82; 0,76; 0,71
	F2 (24,48%): С (емоц. стійкість), G (нормативність поведінки), Q3 (самоконтроль), Q4 (напруженість)	0,88; 0,79; 0,74; -0,68
	F3 (9,69%): І (чутливість), М (уява), MD (самооцінка)	0,72; 0,65; 0,54
	F4 (8,46%): В (інтелект), N (дипломатичність)	0,83; 0,61
Андрогінні дівчата (n=32)	F1 (31,89%): А (товариськість), Н (сміливість), F (експресивність), С (емоц. стійкість)	0,79; 0,77; 0,73; 0,68
	F2 (15,19%): В (інтелект), Q2 (нонконформізм), М (уява)	0,84; 0,72; 0,58
	F3 (10,20%): Q1 (радикалізм), О (впевненість), І (чутливість)	0,76; 0,70; 0,65
	F4 (8,22%): MD (самооцінка)	0,88
	F5 (6,77%): Q4 (напруженість), Q3 (самоконтроль)	0,74; -0,62
	F6 (5,98%): N (дипломатичність), L (підозрілість)	0,71; 0,59
Маскулінні юнаки (n=83)	F1 (22,76%): А (товариськість), Н (сміливість), F (експресивність), С (емоц. стійкість), Q3 (самоконтроль)	0,81; 0,78; 0,74; 0,69; 0,62
	F2 (18,27%): О (тривожність), Q4 (напруженість), І (чутливість)	0,85; 0,79; 0,68
	F3 (10,00%): В (інтелект), М (уява), N (дипломатичність)	0,77; 0,71; 0,64
	F4 (7,77%): Q2 (нонконформізм), Е (домінантність)	0,80; 0,73
	F5 (6,56%): L (підозрілість), G (нормативність)	0,75; -0,66
Андрогінні юнаки (n=60)	F1 (22,62%): А (товариськість), Н (сміливість), F (експресивність), Е (домінантність)	0,83; 0,79; 0,75; 0,68
	F2 (22,22%): О (тривожність), І (чутливість), Q4 (напруженість), С (емоц. стійкість)	0,82; 0,78; 0,74; -0,70
	F3 (9,32%): MD (самооцінка), Q3 (самоконтроль)	0,77; 0,72
	F4 (7,05%): В (інтелект), N (дипломатичність)	0,81; 0,69
	F5 (6,12%): Q2 (нонконформізм), М (уява)	0,73; 0,65

Примітка. Метод виділення факторів: метод головних компонент (Principal Component Analysis, PCA). Метод обертання: Varimax з нормалізацією Кайзера.

Особистісні якості: А – «замкнутість-товариськість», В – «загальний рівень інтелекту», С – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість», Е – «підпорядкованість-домінантність», F – «стриманість-експресивність», G – «сприйнятливості до почуттів-висока нормативність поведінки», Н – «боязкість-сміливість», І – «жорсткість-чутливість», L – «довірливість-підозрілість», М – «практичність-розвинена уява», N – «прямолінійність-дипломатичність», О – «впевненість у собі-тривожність», Q1 – «консерватизм-радикалізм», Q2 – «конформізм-нонконформізм», Q3 – «низький самоконтроль-високий самоконтроль», Q4 – «розслабленість-напруженість», MD – «адекватність самооцінки»

У спортсменок, що займаються спортивними єдиноборствами і мають маскулінний гендерний тип дані факторного, регресійного і кореляційного аналізів співпали за чинниками «F» – «стриманість-експресивність» і «Н» – «боязкість-сміливість» комунікативного блоку, «І» – «жорсткість-чутливість» емоційно-вольового блоку і чинником «адекватність самооцінки» (табл. 5). Тобто ці чинники є найбільш значущими в формуванні маскулінного гендерного типу у єдиноборств. Показники чинника «стриманість-експресивність» є середніми, що свідчить про певну обережність, розсудливість, стриманість у прояві емоцій, інколи песимістичність у сприйнятті дійсності, про схильність до занепокоєння про майбутнє у таких спортсменок. Показники чинника «боязкість-сміливість» середні, але наближені до високих. Вони характеризують дівчат як активних, готових мати справи з незнайомими людьми і обставинами; їм притаманна соціальна сміливість, підприємливість, розкутість у спілкуванні, здатність приймати нестандартні самостійні рішення, схильність до ризику і авантюризму, до прояву лідерських якостей. Низькі по-

казники чинника «жорсткість-чутливість» у представниць спортивних єдиноборств говорять про розсудливість, самовпевненість, несентиментальність, раціональність, логічність, реалістичність, певну жорсткість і суворість у відношенні до людей. Вони адекватно оцінюють всі свої переваги і недоліки і не схильні звеличувати чи принижувати себе.

За даними кореляційного і факторного аналізів збіг зафіксовано за чинником «М» – «практичність-розвинена уява» інтелектуального блоку (табл. 5). Його показники характеризують спортсменок як таких, що швидко вирішують практичні задачі, що орієнтовані на зовнішню реальність, з розвинутою практичною уявою, але одночасно вони мають і багату уяву, як реалістичних, вони можуть оперувати абстрактними поняттями і бути мрійливими.

За даними факторного і регресійного аналізів співпали ще показники чинників «G» – «сприйнятливості до почуттів-висока нормативність поведінки» емоційно-вольового блоку, «N» – «прямолінійність-дипломатичність» кому-

**Таблиця 5** – Збіг чинників за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів у маскуліних спортсменок, які спеціалізуються в спортивних єдиноборствах

Кореляційний аналіз	Факторний аналіз	Регресійний аналіз
<p>«Н» – «боязкість-сміливість»</p> <p>«F» – «стриманість-експресивність»</p> <p>«M» – «практичність-розвинена уява»</p> <p>«I» – «жорсткість-чутливість»</p> <p>«MD» – «адекватність самооцінки»</p>	<p>«M» – «практичність-розвинена уява»</p> <p>«Н» – «боязкість-сміливість»</p> <p>«N» – «прямолінійність-дипломатичність»</p> <p>«MD» – «адекватність самооцінки»</p> <p>«G» – «сприйнятливність до почуттів-висока нормативність поведінки»</p> <p>«F» – «стриманість-експресивність»</p> <p>«I» – «жорсткість-чутливість»</p> <p>«B» – «загальний рівень інтелекту»</p>	<p>«Н» – «боязкість-сміливість»</p> <p>«F» – «стриманість-експресивність»</p> <p>«I» – «жорсткість-чутливість»</p> <p>«G» – сприйнятливність до почуттів-висока нормативність поведінки»</p> <p>«MD» – «адекватність самооцінки»</p> <p>«N» – «прямолінійність-дипломатичність»</p> <p>«B» – «загальний рівень інтелекту»</p>

Таблиця 6 – Збіг чинників за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів у андрогінних спортсменок, які спеціалізуються в спортивних єдиноборствах

Кореляційний аналіз	Факторний аналіз	Регресійний аналіз
<p>«MD» – «адекватність самооцінки»</p> <p>«I» – «жорсткість-чутливість»</p> <p>«O» – «впевненість у собі-тривожність»</p> <p>«L» – «довірливість-підозрілість»</p>	<p>«L» – «довірливість-підозрілість»</p> <p>«MD» – «адекватність самооцінки»</p> <p>«Q2» – «конформізм-нонконформізм»</p> <p>«O» – «впевненість у собі-тривожність»</p> <p>«Н» – «боязкість-сміливість»</p> <p>«Q4» – «розслабленість-напруженість»</p> <p>«I» – жорсткість-чутливість»</p> <p>«A» – «замкнутість-товариськість»</p>	<p>«MD» – «адекватність самооцінки»</p> <p>«O» – «впевненість у собі-тривожність»</p> <p>«Q2» – «конформізм-нонконформізм»</p> <p>«A» – «замкнутість-товариськість»</p> <p>«Q4» – «розслабленість-напруженість»</p> <p>«Н» – «боязкість-сміливість»</p>

нікативного блоку та «B» – «загальний рівень інтелекту» інтелектуального блоку (табл. 5). Їх показники описують досліджуваних як сумлінних, відповідальних, наполегливих, цілеспрямованих, врівноважених, стабільних, розумних, таких, що соромляться щось робити несправедливо, з розвиненим почуттям обов'язку і усвідомленим дотриманням загальноприйнятих моральних прав і норм. Вони природні, прямі, відкриті, безпосередні, кмітливі, викликають довіру і симпатію, особливо у дітей. У них достатньо високий рівень загальної культури, особливо вербальної.

Єдиноборки з андрогінним типом особистості показали співпадіння даних кореляційного, факторного і регресійного аналізів за чинниками «O» – «впевненість у собі-тривожність» і «MD» – «адекватність самооцінки» (табл. 6). Враховуючи показники даних чинників можна досліджуваним дівчатам, що тренуються в секціях боротьби, боксу, східних єдиноборств надати наступну характеристику: вони безтурботні, життєрадісні, спокійні, впевнені у собі і своїх силах, сміливі; можуть проаналізувати і виправити свої помилки, не зациклюються на своїх невдачах, їм не властиве почуття провини. Їм притаманна певна психологічна зрілість і адекватна оцінка себе і своїх можливостей.

За даними кореляційного і факторного аналізів був зафіксований збіг чинників «L» – «довірливість-підозрілість» комунікативної сфери і «I» – «жорсткість-чутливість» емоційно-вольової сфери (табл. 6). Високі показники чинника «довірливість-підозрілість» свідчать, що такі спортсменки з ревнощами відносяться до успіхів інших, вони заздрісні, замкнуті, замислені, характеризуються підозрілістю, їм властива велика зарозумілість. Їх інтереси

спрямовані на самих себе, зазвичай вони обережні у своїх вчинках. Низькі показники чинника «жорсткість-чутливість» характеризують спортсменок як мужніх, самовпевнених, розсудливих, практичних, реалістичних щодо своїх суджень, з деякою жорсткістю, суворістю, черствістю до оточуючих.

За результатами факторного і регресійного аналізу встановлено збіг чинників «Q2» – «конформізм-нонконформізм», «A» – «замкнутість-товариськість» і «Н» – «боязкість-сміливість», які належать до комунікативного блоку та «Q4» – «розслабленість-напруженість» емоційно-вольового блоку (табл. 6). Показники цих чинників характеризують спортсменок як таких, що прагнуть до самостійних рішень і дій, незалежних у своїх поглядах, таких, що віддають перевагу власній думці, слідує за обраним ними самими шляхом. Вони критично приймають порядок, норми і цінності, які панують у конкретній групі. Їм притаманні наміри здолати догматичні стереотипи і замість пасивної безособової позиції проявити індивідуальну. Але власну думку і власні цінності вони не прагнуть нав'язувати оточуючим. Дуже рідко вони все ж таки потребують соціального схвалення і визначення. Вони не дуже товариські, але не можна сказати, що вони замкнуті і потайливі. Час від часу вони можуть вести себе відокремлено і відчужено, вони живуть за правилом «довіряй, але пере перевіряй», їм притаманне критичне ставлення до людей і подій, схильність до об'єктивності та зайвої строгості в оцінці людей. Іноді їм буває важко адаптуватися до нових умов, які продиктовані об'єктивними змінами ззовні та встановити міжособистісні контакти. Показники чинника «боязкість-сміливість» висвітлюють активність,

Таблиця 7 – Збіг чинників за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів у маскулінних спортсменів, які спеціалізуються в спортивних єдиноборствах

Кореляційний аналіз	Факторний аналіз	Регресійний аналіз
«С» – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість»	«Q3» – «низький самоконтроль-високий самоконтроль» «О» – «впевненість у собі-тривожність» «Е» – «підпорядкованість-домінантність» «С» – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість»	«Q3» – «низький самоконтроль-високий самоконтроль» «С» – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість» «О» – «впевненість у собі-тривожність» «Е» – «підпорядкованість-домінантність»

Таблиця 8 – Збіг чинників за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів у андрогінних спортсменів, які спеціалізуються в спортивних єдиноборствах

Кореляційний аналіз	Факторний аналіз	Регресійний аналіз
-	«І» – «жорсткість-чутливість» «С» – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість»	«І» – «жорсткість-чутливість» «С» – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість»

сміливість, деяку схильність до авантюризму, готовність до ризику, але до певної межі у таких спортсменок. Їм подобається приймати нестандартні самостійні рішення. Андрогінні дівчата характеризуються оптимальним емоційним тонусом і стресостійкістю.

У юнаків маскуліного гендерного типу, що займаються боксом, кікбоксингом, вільною і греко-римською боротьбою, дзюдо, самбо, карате і т.п. збіг чинників за даними факторного, кореляційного і регресивного аналізів зафіксовано лише за чинником «С» – «емоційна стійкість-емоційна нестійкість» (табл. 7). Тобто цей чинник має найбільший вплив на формування соціокультурної статі у цієї групи досліджуваних юнаків порівняно з іншими чинниками. Показники чинника характеризують спортсменів як емоційно стійких і зрілих, стриманих, спокійних, активних, працездатних, орієнтованих на реальність і тверезо оцінюючих дійсність, зі стійкими інтересами, іноді регідних.

За результатами факторного і регресійного аналізів співпали чинники «Q3» – «низький самоконтроль-високий самоконтроль» і «О» – «впевненість у собі-тривожність» емоційно-вольової сфери та чинник «Е» – «підпорядкованість-домінантність» комунікативної сфери (табл. 7). За показниками цих чинників маскулінні єдиноборці мають наступну характеристику: цілеспрямовані, наполегливі, свідомі, з сильною волею, вміють контролювати свої емоції і поведінку, доводять будь-яку розпочату справу до логічного завершення. Такі спортсмени схильні до організаторської діяльності і досягають успіху там, де потрібні об'єктивність, рішучість, врівноваженість. Також вони впевнені в своїх силах, спокійні, сміливі, життєрадісні, самостійні, бувають занадто безтурботні і вперті, їм байдуже, що про них говорять і думають інші, іноді конфліктні і агресивні, не визнають зовнішньої влади, схильні до авторитарної поведінки.

У андрогінних юнаків, які спеціалізуються в спортивних єдиноборствах, не зафіксовано збігу за даними трьох

аналізів (кореляційного, факторного і регресійного), що проводилися в рамках дослідження. Співпадіння встановлено тільки за результатами факторного і регресійного аналізів. Бачимо, що співпали чинники емоційно-вольового блоку «І» – «жорсткість-чутливість» і «С» – «емоційна нестійкість-емоційна стійкість» (табл. 8). Показники цих чинників про андрогінних спортсменів говорять, що вони більше схильні до романтизму, в них краще розвинене художнє сприйняття світу, вони більш чутливі і вразливі ніж єдиноборці з маскуліним гендерним типом. Їм притаманні естетичні інтереси, артистичність, схильність до співчуття іншим і їх розуміння. Але також вони відрізняються практичністю, раціональністю і розсудливістю. Це активні, емоційно стійкі, спокійні, працездатні особистості, яким не позичати витримки.

Маскулінність дівчат, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах, визначила сукупність чинників «боязкість-сміливість», «стриманість-експресивність», «прямолинійність-дипломатичність» комунікативного блоку, «жорсткість-чутливість», «сприйнятливність до почуттів-висока нормативність поведінки» емоційно-вольового блоку, «практичність-розвинена уява», «загальний рівень інтелекту» інтелектуального блоку та чинник «адекватність самооцінки» (рис. 2).

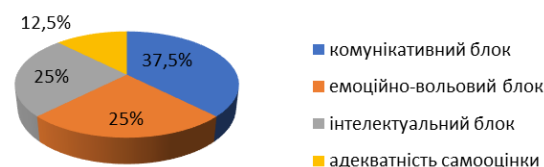


Рис. 2 - Відсоткове співвідношення блоків особистісних якостей, які впливають на формування маскулінності у спортсменок, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах (збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів)

Маскулінність спортсменів-єдиноборців визначили насамперед чинники емоційно-вольового блоку «емоцій-

на нестійкість-емоційна стійкість», «низький самоконтроль-високий самоконтроль» і «впевненість у собі-тривожність» і чинник «підпорядкованість-домінантність» комунікативного блоку (рис. 3).

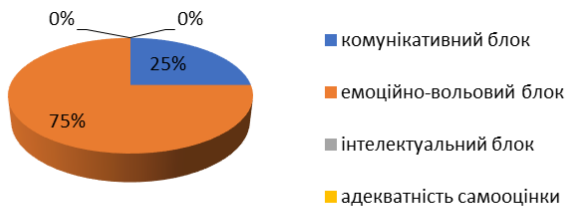


Рис. 3 - Відсоткове співвідношення блоків особистісних якостей, які впливають на формування маскуліності у спортсменів, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах (збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізу)

Андрогінність спортсменок, що займаються боксом, кікбоксингом, тхеквондо, дзюдо, самбо тощо, обумовило поєднання чинників «довірливість-підозрілість», «конформізм-нонконформізм», «замкнутість-товарискість», «боязкість-сміливість» комунікативної сфери, «впевненість у собі-тривожність», «жорсткість-чутливість», «розслабленість-напруженість» емоційно-вольової сфери та чинник «адекватність самооцінки» (рис.4).

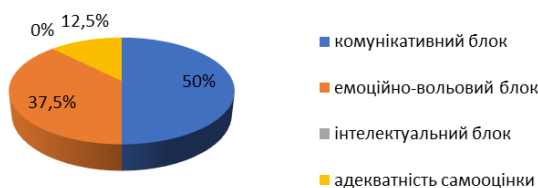


Рис. 4 - Відсоткове співвідношення блоків особистісних якостей, які впливають на формування андрогінності у спортсменок, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах (збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізу)

Андрогінність дзюдоїстів, каратистів, самбістів, боксерів, борців, тхеквондістів тощо визначило поєднання лише двох чинників, які відносяться до емоційно-вольової сфери. Це чинник «жорсткість-чутливість» і чинник «емоційна нестійкість-емоційна стійкість» (рис. 5).



Рис. 5 - Відсоткове співвідношення блоків особистісних якостей, які впливають на формування андрогінності у спортсменів, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах (збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізу)

Дискусія

Отримані результати підтверджують сучасні уявлення про те, що спортивна діяльність, особливо у видах спорту

з вираженим змагальним та контактним компонентом, суттєво впливає на формування особистісних характеристик і гендерного типу спортсменів. Виявлене переважання маскулінного типу як у юнаків, так і у дівчат, які спеціалізуються в спортивних єдиноборствах, узгоджується з сучасними дослідженнями в яких доведено, що систематичні заняття різними видами спорту можуть змінювати структуру гендерної ідентичності спортсменів, посилюючи прояви маскуліності або андрогінності.

Водночас, результати даного дослідження також підтверджують положення сучасної гендерної психології щодо динамічного характеру гендерної ідентичності та її залежності від соціального середовища й професійної діяльності (Шлячак та ін., 2023; Claringbould & Knoppers, 2021; Martinkova et al., 2022;). У контексті спортивних єдиноборств це проявляється через адаптацію спортсменів до специфічних вимог змагальної діяльності, де необхідними є високий рівень самоконтролю, психологічної стійкості, незалежності та готовності до ризику.

Встановлений в дослідженні більш виражений взаємозв'язок особистісних якостей із гендерним типом у спортсменок порівняно зі спортсменами може свідчити про більшу чутливість жіночої гендерної ідентичності до впливу спортивного середовища. Такі результати частково підтверджують висновки Марченко & Ростов (2024), які вказують, що участь жінок у спортивній діяльності сприяє трансформації традиційних гендерних ролей та формуванню більш андрогінного або маскулінного психологічного профілю. Крім того, Марченко та ін. (2025) зазначають, що сучасний спорт поступово формує нові моделі гендерної поведінки, де ефективність діяльності визначається не відповідністю традиційним гендерним стереотипам, а адаптивністю психологічних якостей спортсмена.

Важливим є те, що у спортсменок маскулінного та андрогінного типів провідне значення мають чинники комунікативної та емоційно-вольової сфер. Це узгоджується з дослідженнями, у яких підкреслюється, що спортивне середовище формує специфічний стиль міжособистісної взаємодії та самопрезентації спортсменів (Segrave et al., 2006). Виявлені в даному дослідженні такі характеристики, як сміливість, незалежність, готовність до прийняття нестандартних рішень, адекватна самооцінка, можна розглядати як психологічні механізми успішної адаптації спортсменок до умов висококонкурентної діяльності.

Отримані результати щодо ролі емоційно-вольових чинників у спортсменів-єдиноборців узгоджуються з працями Іваній & Сергієнко (2016), а також Соболенко & Корюкаєв (2024), де авторами зазначається, що для спортивної діяльності характерною є необхідність високого рівня емоційної стійкості, саморегуляції та контролю поведінки. У нашому дослідженні саме чинник «емоційна нестійкість-емоційна стійкість» виявився ключовим для маскулінних спортсменів, що підтверджує значення психологічної стійкості як однієї з базових якостей успішного єдиноборця.

Певний інтерес становить відсутність фемінінного типу серед досліджуваних спортсменів і спортсменок. Це може пояснюватися тим, що специфіка спортивних єди-



ноборств передбачає домінування психологічних характеристик, які традиційно асоціюються з маскуліністю: рішучості, агресивності, емоційної стриманості, схильності до суперництва та незалежності. Подібні висновки містяться в працях Новік (2025), Тропін та ін. (2025) і Грдзелідзе та ін. (2026), де зазначається, що у спортсменів, які займаються єдиноборствами незалежно від статі переважають риси, пов'язані з високим рівнем психофізіологічної мобілізації та вольового контролю.

Результати факторного аналізу доповнюють сучасні уявлення про складну багатокомпонентну структуру особистості спортсмена. Встановлені латентні чинники свідчать про інтеграцію комунікативних, емоційно-вольових та інтелектуальних характеристик у процесі формування гендерного типу. Це підтверджує позицію Індиченко та ін. (2023), згідно з якою психологічна підготовка спортсмена має бути комплексною та враховувати індивідуальні особливості особистості.

Разом із тим результати дослідження необхідно інтерпретувати з урахуванням певних обмежень. По-перше, вибірка включала представників різних видів спортивних єдиноборств, що мають певні відмінності в структурі підготовки та психологічних вимогах. По-друге, для окремих підгруп, зокрема андрогінних спортсменок, кількість учасників була відносно невеликою, що могло вплинути на стабільність факторної структури. По-третє, дослідження мало поперечний характер, тому не дозволяє остаточно встановити причинно-наслідкові зв'язки між заняттями єдиноборствами та формуванням гендерного типу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання виявлених психологічних закономірностей в системі психологічної підготовки спортсменів-єдиноборців. Врахування гендерного типу та пов'язаних із ним особистісних характеристик може сприяти індивідуалізації тренувального процесу, оптимізації психологічного супроводу та підвищенню ефективності спортивної діяльності.

Висновки

Результати проведеного дослідження підтвердили складний і багатофакторний характер взаємозв'язку між особистісними якостями та гендерним типом у спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються в спортивних єдиноборствах.

У маскулінних дівчат в більшій мірі виявлено кореляційний зв'язок їх гендерного типу і особистісних якостей, ніж у маскулінних юнаків. Так, у спортсменок взаємозв'язок спостерігається за п'ятьма чинниками, а у спортсменів – тільки за одним. У дівчат андрогінного типу такий взаємозв'язок встановлено за чотирма чинниками, а в андрогінних юнаків суттєвих кореляційних зв'язків не виявлено, що свідчить про незначний вплив занять єдиноборствами на формування їх гендерного типу. Найбільший відсоток чинників, які корелюють з гендерним типом належать до емоційно-вольової (40 %) і комунікативної (30 %) сфер.

Дані регресійного аналізу показали, що у спортсменок, які займаються єдиноборствами, існує сильна лінійна залежність гендерного типу від особистісних якостей, тоді як у спортсменів ця залежність є помірною або слабкою. Це свідчить про більший вплив психологічних характеристик на формування гендерної ідентичності у дівчат порівняно з юнаками.

Факторний аналіз дозволив визначити ключові латентні чинники, що впливають на формування гендерного типу, серед яких домінують комунікативні та емоційно-вольові компоненти. Встановлено, що для маскулінних і андрогінних типів особистості характерні різні комбінації цих чинників.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку передбачають встановлення взаємозв'язку гендерного типу і особистісних якостей спортсменів і спортсменок в інших групах видів спорту.

Конфлікт інтересів

Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування

Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Отримано: 22.02.2026; Прийнято: 15.04.2026

Опубліковано: 30.05.2026

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Балинська, О. М. (2022). Проблеми гендерної рівності у спорті: актуальні питання протидії дискримінації. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 6, 362–365. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.66>
- Грдзелідзе, С., Тропін, Ю., & Понамарьов, В. (2026). Гендерні особливості психофізіологічних показників спортсменів у вільній боротьбі. *Фізична культура і спорт: наукова перспектива*, 1, 171–179. <https://doi.org/10.31891/pcs.2026.1.19>
- Іваній, І. В., & Сергієнко, В. М. (2016). *Психологія фізичного виховання та спорту: навчально-методичний посібник*. ФОП Цьома С. П., Суми.

References

- Balynska, O. M. (2022). Problemy gendernoi ravnosti u sporti: aktualni pytannia protydyi dyskryminatsii [Problems of gender equality in sports: topical issues of combating discrimination]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo* [Analytical and Comparative Jurisprudence], 6, 362-365. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.66> [in Ukrainian]
- Grdzeldze, S., Tropin, Yu., & Ponomarev, V. (2026). Genderni osoblyvosti psykhoфизиологичних pokaznykiv sportsmeniv u vilnii borotbi [Gender characteristics of psychophysiological indicators of athletes in freestyle wrestling]. *Fizychna kultura i sport: naukova perspektyva* [Physical Culture and Sport: Scientific Perspective], 1, 171–179. <https://doi.org/10.31891/pcs.2026.1.19> [in Ukrainian]
- Ivanii, I. V., & Serhienko, V. M. (2016). *Psykhohohiia fizychnoho vykhovannia ta sportu*.



- Індиченко, Л. С., Площинська, А. А., Черевко, С. В., & Коваленко, Є. В. (2023). Вдосконалення спортивної майстерності вирішенням завдань психологічної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 1(159), 80–83. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.202>
- Марченко, О. & Ростов, О. (2024). Вплив занять спортом на гендерну ідентичність школярів: аналіз різних вікових груп. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*, 1, 27–33. <https://doi.org/10.32652/spmed.2024.1.27-33>
- Марченко, О. Ю., Ростов, О. Ю. & Холодова, О. С. (2025). Гендерна специфіка фізичного виховання: огляд сучасних досліджень і майбутніх напрямів розвитку. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*, 1, 78–87. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.11>
- Новік, Д. (2025). Гендерні особливості психофізіологічних реакцій спортсменів у дзюдо. *Єдиноборства*, 3(37), 63–69. <https://doi.org/10.15391/ed.2025-3.09>
- Павлюк, Є., & Павлюк, А. (2025). Проблеми та особливості гендерної рівності в олімпійському та професійному спорті. *Scientific journal «Physical culture and sport: scientific perspective»*, 59–64. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025-3.6>
- Платонов, В. М. (2020). *Сучасна система спортивного тренування*. Перша друкарня, Київ.
- Приходько, В. (2020). Обґрунтування потреби і врахування гендерного аспекту в системі спортивної підготовки. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 1, 118–131. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-1-118>
- Сергієнко, Л. П. (2008). *Практикум з психології спорту: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту*. ОВС, Харків.
- Соболенко, А. І., & Кориюкаєв, М. М. (2024). Психологічна підготовка в спорті. *Actual scientific research in the modern world: International science journal*, 9(113), 162–165.
- Таран, Л. М., Тарасевич, О. А., & Окунь, Д. О. (2025). Шляхи досягнення гендерної рівності у вільній боротьбі. *Олімпійський та паралімпійський спорт*, 3, 134–139. <https://doi.org/10.32782/olimpssp/2025.3.23>
- Тарасевич, О. А., & Камаєв, О. І. (2019). Особливості гендерних відмінностей у спортсменів, що займаються спортивними єдиноборствами. *Єдиноборства*, 4(14), 117–126. <https://doi.org/10.15391/ed.2019-4.12>
- Тарасевич, О., Мулик, В., Гращенкова, Ж. & Окунь Д. (2020). Гендерні схожості і гендерні відмінності спортсменів і спортсменок в циклічних видах спорту. *Слобозжанський науково-спортивний вісник*. 2(76), 73–90. <https://doi.org/10.15391/snsv.2020-2.005>
- Тропін, Ю. М., Голоха, В. Л., & Бойченко, Н. В. (2025). Порівняльний аналіз показників змагальної діяльності чоловіків і жінок у вільній боротьбі. *Олімпійський та паралімпійський спорт*, 1, 129–133. <https://doi.org/10.32782/olimpssp/2025.1.24>
- Шлянчак, С. О., Шлянчак, А. В., & Тінін, Д. Г. (2023). Сучасна проблематика гендерної психології та гендерної ідентичності в період статевої зрілості індивіда. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 210, 192–199. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-192-199>
- Claringbould, I., & Knoppers, A. (2021). Paradoxical practices of gender in sport-related organization. *Journal of Sport Management*, 26(5), 404–416. <https://doi.org/10.1123/jsm.26.5.404>
- Martinkova, I., Knox, T., Anderson, L., & Parry, J. (2022). Sex and gender in sport categorization: Aiming for terminological clarity. *Journal of the Philosophy of Sport*, 49(1), 134–150. <https://doi.org/10.1080/00948705.2022.2043755>
- Okun, D., Stadnyk, S., Taran, L., Rozhkov, V., Mishyn, M., & Karpets, L. (2024). Olympic education as an object of scientific analysis based on international scientometric databases Scopus and Web of Science. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 28(3), 131-147. <https://doi.org/10.32782/olimpssp/2025.1.24>
- navchalno-metodychnyi posibnyk [Psychology of physical education and sport: A teaching-methodological manual]. FOP Tsoma S. P., Sumy [in Ukrainian]
- Indyuchenko, L. S., Ploshchynska, A. A., Cherevko, S. V., & Kovalenko, Ye. V. (2023). Vdoskonalennia sportyvnoi maisternosti vyrisnenniam zavdan psykholohichnoi pidhotovky [Improving sports mastery through solving tasks of psychological training]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova* [Scientific journal National Pedagogical Dragomanov University], 1(159), 80–83. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.202> [in Ukrainian]
- Marchenko, O. Yu., & Rostov O. Yu. (2024). Vplyv zaniat sportom na gendernu identychnist shkoliariv: analiz riznykh vikovykh hrup [The influence of participation in sports on the gender identity of school students: analysis of different age groups]. *Sportyvna medytsyna, fizychna terapiia ta erhoterapiia* [Sports medicine, physical therapy and occupational therapy], 1, 27-33. <https://doi.org/10.32652/spmed.2024.1.27-33> [in Ukrainian]
- Marchenko, O. Yu., Rostov, O. Yu., & Kholodova, O. S. (2025). Genderna spetsyfika fizychnoho vykhovannia: ohliad suchasnykh doslidzhen i maibutnykh napriamiv rozvytku [Gender specificity of physical education: review of current research and future directions of development]. *Sportyvna medytsyna, fizychna terapiia ta erhoterapiia* [Sports medicine, physical therapy and occupational therapy], 1, 78-87. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.11> [in Ukrainian]
- Novik, D. (2025). Genderni osoblyvosti psykhoфизиологических реактсии спортсменів u dziuo [Gender characteristics of psychophysiological reactions of athletes in judo]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], 3(37), 63–69. <https://doi.org/10.15391/ed.2025-3.09> [in Ukrainian]
- Pavliuk, Ye., & Pavliuk, A. (2025). Problemy ta osoblyvosti gendernoi ravnosti v olimpiiskomu ta profesiinomu sporti [Problems and features of gender equality in Olympic and professional sports]. *Scientific journal «Physical culture and sport: scientific perspective»*, 59–64. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025-3.6> [in Ukrainian]
- Platonov, V. M. (2020). *Suchasna sistema sportyvnoho trenuvannia* [Modern system of sports training]. Persha drukarnia, Kyiv. [in Ukrainian]
- Prykhodko, V. (2020). Obgruntuvannia potreby i vrakhuvannia gendernoho aspektu v systemi sportyvnoi pidhotovky [Justification of the need and consideration of the gender aspect in the system of sports training]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia* [Sports Bulletin of the Dnieper Region], 1, 118–131. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-1-118> [in Ukrainian]
- Serhiienko, L. P. (2008). *Praktykum z psykholohii sportu: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv fizychnoho vykhovannia i sportu* [Workshop on sports psychology: A textbook for students of higher educational institutions of physical education and sport]. OVS, Kharkiv. [in Ukrainian]
- Sobolenko, A. I., & Koriukaiev, M. M. (2024). Psykholohichna pidhotovka v sporti [Psychological training in sport]. *Actual scientific research in the modern world: International science journal*, 9(113), 162–165. [in Ukrainian]
- Taran, L. M., Tarasevych, O. A., & Okun, D. O. (2025). Shliakhy dosiahnennia gendernoi ravnosti u vilnii borotbi [Ways to achieve gender equality in freestyle wrestling]. *Olimpiiskyi ta paralimpiiskyi sport* [Olympic and Paralympic Sport], 3, 134–139. <https://doi.org/10.32782/olimpssp/2025.3.23> [in Ukrainian]
- Tarasevych, O. A., & Kamaiev, O. I. (2019). Osoblyvosti gendernykh vidminnostei u sportyveniv, shcho zaimaiutsia sportyvnyymi yedynoborstvamy [Features of gender differences in athletes engaged in martial arts]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], 4(14), 117–126. <https://doi.org/10.15391/ed.2019-4.12> [in Ukrainian]
- Tarasevich, O., Mulyk, V., Hrashchenkova, Zh., & Okun, D. (2020). Genderni skhozhosti i genderni vidminnosti sportyveniv i sportyvenok v tsyklichnykh vyдах sportu [Gender similarity and gender difference of male and female athletes in cyclic sports]. *Slobozhanskyi naukovy-sportyvnyi visnyk* [Slobozhanskyi herald of science and sport], 2(76), 73-90. doi:10.15391/snsv.2020-2.005.
- Tropin, Yu. M., Goloha, V. L., & Boichenko, N. V. (2025). Porivnialnyi analiz pokaznykiv zmahalnoi diialnosti cholovikiv i zhinok u vilnii borotbi [Comparative analysis of competitive activity indicators of men and women in freestyle wrestling]. *Olimpiiskyi ta paralimpiiskyi sport* [Olympic and Paralympic Sport], 1, 129–133. <https://doi.org/10.32782/olimpssp/2025.1.24> [in Ukrainian]
- Shlianchak, S. O., Shlianchak, A. V., & Tinin, D. H. (2023). Suchasna problematika gendernoi psykholohii ta gendernoi identychnosti v period statevoi zrilosti indivyda [Current issues of gender psychology and gender identity during the period of sexual maturity of the individual]. *Naukovyi zapysky. Seria: Pedagogichni nauky* [Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences], 210, 192–199. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-192-199> [in Ukrainian]
- Claringbould, I., & Knoppers, A. (2021). Paradoxical practices of gender in sport-related organization. *Journal of Sport Management*, 26(5), 404–416. <https://doi.org/10.1123/jsm.26.5.404>
- Martinkova, I., Knox, T., Anderson, L., & Parry, J. (2022). Sex and gender in sport categorization: Aiming for terminological clarity. *Journal of the Philosophy of Sport*, 49(1), 134–150. <https://doi.org/10.1080/00948705.2022.2043755>



org/10.15391/snsv.2024-3.005

Segrave, J. O., McDowell, K. L., & King, J. G. (2006). Language, gender, and sport: A review of the research literature. In L. K. Fuller (Ed.), *Sport, rhetoric, and gender*, pp. 45–67. https://doi.org/10.1057/9780230600751_3

Okun, D., Stadnyk, S., Taran, L., Rozhkov, V., Mishyn, M., & Karpets, L. (2024). Olympic education as an object of scientific analysis based on international scientometric databases Scopus and Web of Science. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 28(3), 131-147. <https://doi.org/10.15391/snsv.2024-3.005>

Segrave, J. O., McDowell, K. L., & King, J. G. (2006). Language, gender, and sport: A review of the research literature. In L. K. Fuller (Ed.), *Sport, rhetoric, and gender*, pp. 45–67. https://doi.org/10.1057/9780230600751_3

Відомості про авторів / Information about the Authors

Тарасевич Олена Анатоліївна:

к.фіз.вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-6016-3608>,
olenasashat0505@gmail.com

Olena Tarasevich:

PhD (Physical Education and Sport); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivskaya st. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

Таран Лариса Миколаївна:

к.фіз.вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

<https://orcid.org/0000-0001-8141-443X>,
taranlarisa11@gmail.com

Larysa Taran:

PhD (Physical Education and Sport); Associate Professor, Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivskaya st. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

Мішин Максим Володимирович:

к.фіз.вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-8908-6861>,
mishyn.m@khdafk.com

Maksym Mishyn:

PhD (Physical Education and Sport); Associate Professor, Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivskaya st. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

Окунь Дар'я Олександрівна:

к.фіз.вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-0639-5846>,
dariaokun@gmail.com

Daria Okun:

PhD (Physical Education and Sport); Associate Professor, Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivskaya st. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

Кулинич Богдан Григорович:

доктор філософії, доцент; Черкаський державний технологічний університет: бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18000, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-4961-9934>,
Bkulynychiphone@icloud.com

Bohdan Kulynych:

PhD (Doctor of Philosophy), Associate Professor; Cherkasy State Technological University: 460 Shevchenko Boulevard, Cherkasy, 18000, Ukraine.